

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ЭЛЕКТРОН ТАЪЛИМ ВОСИТАЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ

Умиров Илҳом Искандарович

Жиззах политехника институти

“Транспорт воситалари мухандислиги” кафедраси доценти в.б.

Агзамов Жаҳонгир Бахтиёр ўғли

Москва автомобиль ва йўл давлат техник университети, ассистенти

Аннотация: Мақолада таълим жараёнига электрон ахборот таълим воситаларини жорий этишнинг педагогик шарт-шароитлари ҳақида фикр юритилган бўлиб, таълимда инновацион технологияларнинг ўрни ва аҳамияти баён этилган.

Таянч сўзлар: электрон таълим воситалари, узлуксиз таълим, эҳтиёж, дастур, дарслик, мультимедиа, фаоллик.

Abstract: The article discusses the pedagogical conditions for the introduction of electronic information tools in the educational process, the role and importance of innovative technologies in education.

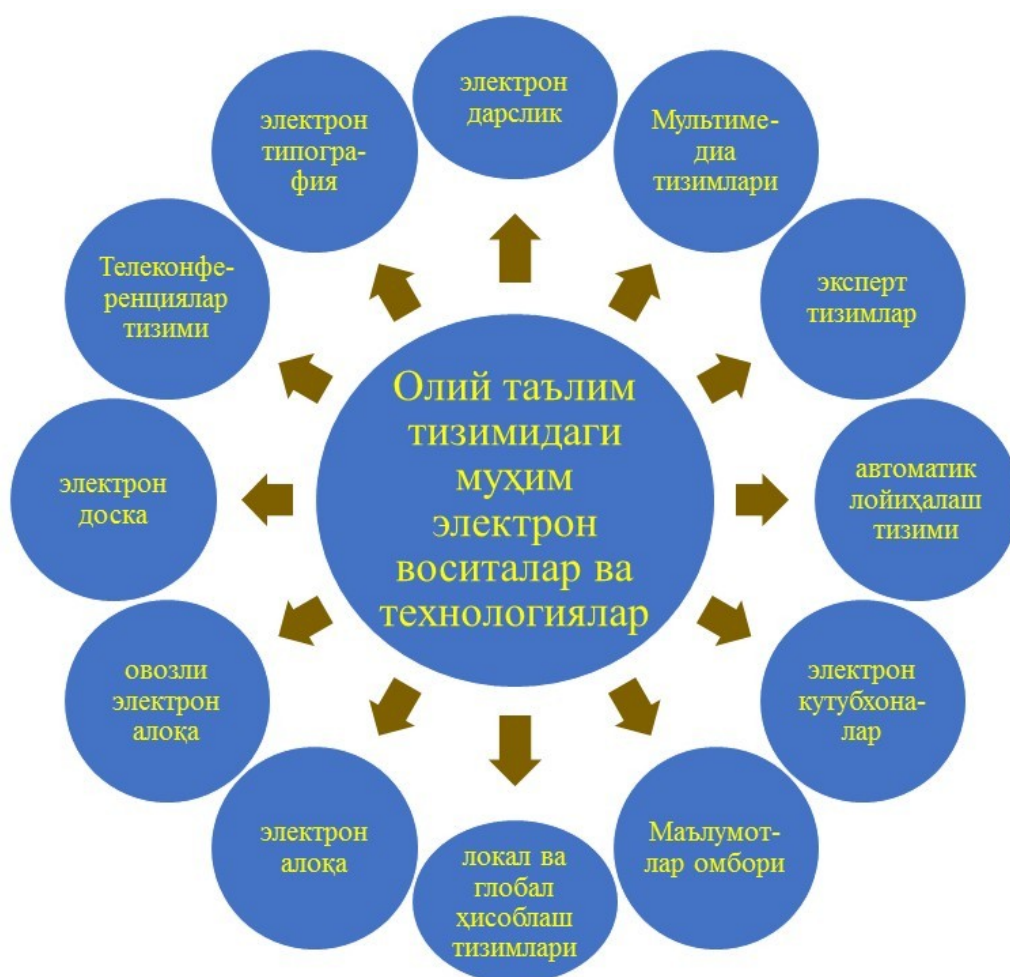
Keywords: e-learning tools, lifelong learning, need, software, textbook, multimedia, activity.

Олий таълим тизимида электрон таълим воситалари - олдига қўйилган таълимий мақсадларга эришишга имкон берадиган, назарий асосланган таълим жараёнини амалга оширишнинг шакллари, услублари, усуллари ва воситаларининг йигиндисидир. Бунда у тегишли илмий моделлаштиришга (лойиҳалаштиришга) таянади, бу жараёнда ушбу мақсадлар бир хил маънода берилади ҳамда талабанинг шахсий хусусиятлари ва сифатларини уни ривожлантиришнинг муайян босқичида

объектив равишда босқичма-босқич ўлчаш ва баҳолаш имконияти сақланади.

"Электрон таълим воситалари" ҳар қандай педагогик тизимда — илмий масалалар билан ўзаро муносабатда бўлган тушунчадир. Бу жараёнда илмий масала тузилмасида талабаларнинг шакллантирилиши ва ривожлантирилиши лозим бўлган аниқланган сифатлари муайян шарт-шароитларда ўқитиш мақсадлари сифатида иштирок этади, у эса умумий ҳолда таълим мазмунининг ўзига хос хусусиятини белгилайди.

1-

расм. Олий таълим тизимидаги электрон таълим технологиялар.

Таълимда электрон таълим воситаларини ташкил этиш ва амалга ошириш мақсадида фаолият юритиш алгоритмининг умумлашган чизмасидан фойдаланиш мумкин. У ўқитиш ва тарбия қилишнинг бир нечта босқичларини ўз ичига олади:

- мўлжал олиш (таълим-тарбиявий мақсадлар тўғрисидаги тасаввурларни шакллантириш);
- амалга ошириш (ўқитиш-тарбиялаш услублари, усуллари ва воситаларини кўзда тутилган кетма-кетликда амалга ошириш);
- назорат қилиш ва тузатиш.

Ҳар бир электрон таълим воситасида, шунингдек, қўйилган мақсадга эришиш учун унинг фаолият юритишини кузатиш, назорат қилиш ва тузатиш қоидалари тизимидан иборат бўлган бошқариш алгоритмидан фойдаланилади. Белгиланган ўқитиш-тарбиялаш мақсадларининг ҳар бирига эришиш учун педагогларнинг қатъий белгиланган ўқув-тарбиявий фаолиятини бошқариш алгоритмидан фойдаланилади. Бу нафақат ўқитиш-тарбиялаш жараёнининг муваффақиятлилигини баҳолаш, балки белгиланган самарадорликка эга бўлган жараёнларни олдиндан лойиҳалаштириш имконини беради. Олий таълим тизимида ўзаро таъсир кўрсатиш услублари, усуллари ва воситаларини саралаш ва оқилона танлаб олиш электрон воситаларнинг ўзига хос вазифаси сифатида иштирок этади. Айнан улардан ҳар бирининг ўзига хос хусусиятини белгилашда ҳамда педагогик фаолиятнинг мавжуд шарт-шароитлари, педагогнинг шахсий ўзига хос хусусиятлари ва унинг педагогик тажрибасини акс эттиришлари лозим.

Талабанинг шахсий хусусиятларини ёритиш ва аниқлаш масаласи электрон таълим воситаларининг масъулиятини янада оширади. Ушбу мақсадларда ўқув-тарбиявий жараённинг барча босқичларида талабанинг руҳий (психологик) тузилмаси танланган концепциядан фойдаланиш мумкин. Бироқ, сифатларнинг ўзини бир қатор шарт-шароитларга мувофиқ келиши лозим бўлган аниқлаш тушунчаларида изоҳлаб бериш зарур. Улардан энг муҳимлари қуйидагилар ҳисобланади:

- муайян сифатнинг бошқалардан аниқ фарқланишини таъминлайдиган бир маъноли аниқлик;

- аниқлаш (ташхис) жараёнида баҳоладиган сифатни аниқлаш учун тегишли воситаларнинг мавжудлиги;

- шахсий фазилат ўлчовларининг ишончли шкаласи бўйича шаклланганлик ва сифатларнинг турли даражаларини аниқлаш имкониятлари.

Олий таълим тизимида электрон таълим воситалари моҳиятини тушунишнинг баён этилган умумий ёндашуви унинг етарли даражада мураккаблиги тўғрисида хулоса чиқаришга имкон беради. У педагогик амалиётда шундай кутилмаган натижаларга эга бўладики, бутун ўқув жараёнига янги сифатларни бериш тўғрисида сўз очишга имконият беради.

Нима учун бугунги кунда таълим жараёнига электрон таълим воситаларини жорий этишнинг назарий асосини яратиш ва амалиётга татбиқ этиш зарурияти туғилди? Биринчидан, анъанавий ўқитиш тизими, ёзма ва оғзаки сўзларга таяниб иш кўриши туфайли "ахборотли ўқитиш" сифатида тавсифланади, чунки профессор-ўқитувчи фаолияти биргина ўқув жараёнининг ташкилотчиси сифатида эмас, балки нуфузли билимлар манбаига айланиб бораётганлигини таъкидлаган ҳолда баҳоланмоқда.

Иккинчидан, илмий-техник тараққиётнинг ривожланаётган босқичида ахборотларнинг кескин кўпайиб бораётганлиги ва улардан ўқитиш жараёнида фойдаланиш учун вақтнинг чегараланганлиги, шунингдек, талабаларни ишлаб чиқариш жараёнига мукамал тайёрлаш талаблари таълим тизимида янги технологияларни жорий этишни тақозо этмоқда.

Мамлакатимиз олий таълим тизимида рўй бераётган туб бурилишлар ҳар бир таълим муассасасида таълим бериш соҳасини жонлантиришни талаб этади, янгиликни жорий этиш йўли эса ҳар доим мураккабдир.

Хулоса қилиб айтганда замонавий электрон таълим воситалари микро ва макро дунёдаги, мураккаб қурилмалар ва биологик тизимлардаги ҳодиса ва жараёнларни компьютер графикаси ва моделлаштиришидан

фойдаланиш асосида ўргатиш, жуда катта ёки жуда кичик тезликда содир бўладиган физик, кимёвий ва биологик жараёнларни қулай вақт ўлчамида тақдим этиш каби янги дидактик масалаларни ечишга ёрдам беради.

Таълимда замонавий электрон таълим воситалари муҳитининг шаклланиши фан соҳаларини ахборотлаштиришга, ўқув фаолиятини интеллектуаллаштиришга, таълим тизими инфраструктураси ва уни бошқариш механизмларини такомиллаштиришга олиб келади.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сон Фармони.
2. Р.Ҳамдамов, У.Бегимқулов, Н.Тайлоқов. (2010). Таълимда ахборот технологиялари. Олий таълим муассасалари учун ўқув қўлланма. ЎЗМЭ давлат илмий нашриёти, 120 б.
4. Ilkhom, U., & Shokhzod, S. (2022). Studying the experience of international traffic safety management. *Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences*, 1(4), 83-89.
5. Umirov, I., Bekzod, U., Rakhmatov, U., Fazil, I., & Zukhurova, D. (2024, March). Analysis of practical calculation methods of external speed characteristics of engine. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3045, No. 1). AIP Publishing.
6. Adilov, O., Umirov, I., & Umirova, G. (2024, March). Usage of secondary wind energy device in automobile exploitation. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3045, No. 1). AIP Publishing.
7. Umirov, I. I. (2023). Umumfoydalanishdagi jamoat transportlari va ular uchun yaratilgan hamda yaratilishi kerak bo'lgan shart-sharoitlar tahlili va ahamiyati. *Экономика и социум*, (9 (112)), 335-338.